

Tomasz Czarnota

Czesław Wójcik – sekretarz propagandy, nauczyciel, dyrektor przedsiębiorstwa, urzędnik : kariera „zetempowca”

Komunizm: system – ludzie – dokumentacja 2, 79-93

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomasz Czarnota

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Czesław Wójcik – sekretarz propagandy, nauczyciel, dyrektor przedsiębiorstwa, urzędnik. Kariera „zetempowca”

Bohater niniejszego szkicu urodził się 16 kwietnia 1930 r. w Zwierowie w gminie Poddąbce, w powiecie łuckim, w ówczesnym województwie wołyńskim¹, jako syn Piotra z zawodu robotnika kolejowego i Anny z Kowalskich². W latach 1936-1941 uczęszczał do szkoły powszechnej w Klewaniu, najpierw pod polskim, a po rocznej przerwie, od 1940 r. pod radzieckim zarządem. Ukończył tam 4 klasy. W 1943 r. bądź 1944 r. – w życiorysach podawał te dwie daty zamiennie – znalazł się w Generalnej Guberni. Udało mu się w Dęblinie zbiec razem z rodziną z transportu jadącego do Niemiec, dokąd zapewne wywożono ich na roboty przymusowe. Stamtąd wszyscy trafili do Nałęczowa³. Począwszy od roku szkolnego 1944/1945 kontynuował przerwana naukę w tamtejszej szkole powszechnej, a w ciągu roku szkolnego 1946/1947 (jego dwóch semestrów) opanował program dwóch klas nałęczowskiego gimnazjum. Następnie zaczął się uczyć w Państwowym Liceum Pedagogicznym im. Emeryka Estkowskiego w Lublinie⁴, gdzie w czerwcu 1949 r. zdał egzamin dojrzałości⁵. Pobrane podczas nauki państwowe stypendium zobowiązywało go do przepracowania po ukończeniu liceum trzech lat na stanowisku nauczycielskim w

¹ Archiwum Kuratorium Oświaty w Lublinie (dalej: AKOL), sygn. 3441: życiorys C. Wójcika [VI 1949], k. nlb. Akt urodzenia zarejestrowano w USC w Ołyce.

² Ibidem, odpis aktu urodzenia C. Wójcika z 2 IX 1936 (odpis z 18 II 1952), k. nlb.

³ APL, Zarząd Wojewódzki i zarządy powiatowe ZMP w województwie lubelskim (dalej: ZW i ZP ZMP), sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, życiorys C. Wójcika z 20 IV 1950, k. nlb.; AKOL, sygn. 3441: życiorys C. Wójcika, VI 1949, k. nlb.

⁴ AKOL, sygn. 3441: życiorys C. Wójcika, VI 1949, k. nlb.

⁵ Ibidem, odpis świadectwa dojrzałości C. Wójcika wydanego przez Liceum Pedagogiczne jw. z 20 VI 1949, k. nlb.

szkole⁶. Złożył wówczas do Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie podanie o zatrudnienie go w jednej ze szkół podstawowych (dalej: SP) w powiecie krasnostawskim⁷. Stosownie do tej prośby został mianowany nauczycielem w SP w Tarnawce (gmina Zakrzew, powiat krasnostawski) na okres 1 września 1949 r. – 31 sierpnia 1950 r. Jednocześnie powierzono mu funkcję kierownika tejże szkoły⁸, z której jednak po kilku miesiącach go odwołano⁹. Nieco wcześniej został na pół roku zaangażowany jako kontraktowy nauczyciel z obowiązkiem kierowania kursem początkowego nauczania dla dorosłych¹⁰. Jednak tylko częściowo wywiązał się z terminów, jakie do odpracowania stypendium wyznaczyły mu władze oświatowe, albowiem realnie zajmował się uczniami w szkole tylko przez dziewięć miesięcy. Od maja do sierpnia 1950 r. przebywał na szkoleniach. Na tą okoliczność otrzymał na okres 7 maja – 30 czerwca tr. urlop¹¹. Od 1 września tr. miał zacząć pracę jako tymczasowy nauczyciel szkoły ogólnokształcącej stopnia podstawowego w Tarnawce¹². Nie podjął jej jednak, gdyż w tym czasie był już całkiem pochłonięty działalnością na niwie społeczno-politycznej.

Zaczynał ją w szeregach Związku Młodzieży Wiejskiej RP „Wici”, do którego należał od lutego 1948 r. W konsekwencji włączenia tej organizacji do Związku Młodzieży Polskiej w lipcu tr., został członkiem ZMP¹³. Pierwszym powierzonym mu na tym odcinku zadaniem (listopad 1948 r.) było kierowanie świetlicą ZMP w naleczowskim liceum, do którego wtedy uczęszczał¹⁴. Następnie, jako nauczyciel w Tarnawce był jednocześnie opiekunem Związku Harcer-

⁶ APL, Kuratorium Okręgu Szkolnego Lubelskiego w Lublinie (dalej: KOSL), sygn. 61: pismo z wydziału kształcenia nauczycieli KOSL do Inspektora Szkolnego w Krasnymstawie z 27 XII 1949, k. 119. W piśmie jest informacja o przesłaniu jego świadectwa maturalnego do inspektoratu szkolnego w Krasnymstawie.

⁷ AKOL, sygn. 3441: podanie C. Wójcika do kuratora okręgu szkolnego z 5 VI 1949, k. nlb.

⁸ Ibidem, sygn. 9375: akt powołania na nauczyciela C. Wójcika z 24 VIII 1949 przez inspektora szkolnego w Krasnymstawie, k. nlb.

⁹ Z dniem 31 I 1950 r., Ibidem, pismo z Inspektoratu Szkolnego w Krasnymstawie z 3 II 1950, k. nlb.

¹⁰ Na okres od 9 grudnia 1949 r. do 9 czerwca 1950 r. Zob. Ibidem, akt powołania na nauczyciela C. Wójcika z 20 XII 1949 przez inspektora szkolnego w Krasnymstawie, k. nlb.

¹¹ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, pismo z Kuratorium Okręgu Szkolnego do C. Wójcika z 2 V 1950, k. nlb.

¹² AKOL, sygn. 3441: pismo z wydziału oświaty przy PPRN w Krasnymstawie do C. Wójcika z 1 IX 1950, k. nlb.

¹³ Ibidem, życiorys C. Wójcika, VI 1949, k. nlb.

¹⁴ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, jego ankieta osobowa z 20 IV 1950, k. nlb.; Ibidem, ankieta aktywu centralnego ZMP z 24 IV 1951, k. nlb.

stwa Polskiego i członkiem gromadzkiego koła ZMP¹⁵. Dla realizacji zadań w harcerstwie i organizacji młodzieżowej władze szkolne cyklicznie udzielały mu urlopów od obowiązków pedagogicznych. Odpowiadając na wystosowaną w 1951 r. w jego imieniu prośbę Zarządu Wojewódzkiego (dalej: ZW) ZMP Wydział Oświaty Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej przedłużył mu, wówczas pracownikowi aparatu ZMP, urlop o rok (od 1 września 1951 r. do 31 sierpnia 1952 r.) dla pracy w harcerstwie¹⁶. Procedurę tą później powtórzono, usprawiedliwiając jego absencję w szkole w okresie: 1 września 1952 – 31 sierpnia 1955 r. Została mu ona zaliczona na poczet bezpłatnego urlopu, podczas którego wykonywał zadania dla ZW ZMP i Komitetu Miejskiego (dalej: KM) PZPR w Lublinie¹⁷. Dzięki temu mógł bez formalnych przeszkód kontynuować karierę polityczną w obu wyżej wymienionych strukturach.

Przez około rok związany był z harcerstwem. W czerwcu 1950 r. ukończył trwający miesiąc Centralny Kurs Komendantów Powiatowych ZHP zorganizowany w Osowcu¹⁸. Kontynuował szkolenie w tym kierunku, zostając potem seminarzystą Centralnego Kursu Przewodników Drużyn Harcerskich w Lidzbarku koło Działdowa¹⁹. Po zdobyciu niezbędnych kwalifikacji od 25 sierpnia (względnie od 1 września) 1950 r. do połowy kwietnia 1951 r. pracował jako komendant powiatowy ZHP w Biłgoraju²⁰. Jego oddelegowanie do tych struktur należy postrzegać w szerszym kontekście dokonującego się wówczas zastępowania dotychczasowych kadr instruktorskich aktywistami ZMP²¹. Praca w wyżej wymienionym charakterze, ze względu na trudne warunki komunikacyjne – musiał rowerem pokonywać spore odległości niezależnie od pogody – oraz ubóstwo środków materialnych, którymi dysponował, najwy-

¹⁵ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, jego życiorys z 20 IV 1950, k. nlb.

¹⁶ Por. Ibidem, podanie do Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej (dalej: PWRN) z 27 VIII 1951, k. nlb.; AKOL, sygn. 9375: pismo ZW ZMP do wydziału oświaty PWRN w Lublinie z 30 VIII 1951, k. nlb.; Ibidem, sygn. 3441: pismo wydziału oświaty PWRN z 6 IX 1951, k. nlb.

¹⁷ AKOL, sygn. 3441: pismo z wydziału oświaty PWRN z 20 VI 1956, k. nlb.

¹⁸ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, zaświadczenie wydziału osobowego Naczelnictwa ZHP z 10 VI 1950 o ukończeniu przez C. Wójcika ww. kursu, k. nlb.

¹⁹ Ibidem, charakterystyka osobowa uczestników kursu jw. z 22 VIII 1950, k. nlb. Kurs trwał od 2 do 22 VIII 1951.

²⁰ Ibidem, notatka o miejscu pracy C. Wójcika, b.d. [XI 1952?], k. nlb.; tamże; pismo z Komendy Wojewódzkiej ZHP do C. Wójcika z 24 VIII 1950, k. nlb.

²¹ Zob. M. Wierzbicki, *PZPR w środowisko młodzieżowe (1948-1990)*, [w:] *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola i K. Persak, Warszawa 2012, s. 276.

rażniej nie była dla niego zbyt satysfakcjonująca²², a w każdym bądź razie nie stwarzała mu takich perspektyw, jak jego inne równoległe wykonywane zajęcia. We wrześniu 1950 r. oddelegowano go także do pracy w Zarządzie Powiatowym (dalej: ZP) ZMP w Biłgoraju. Tam najpierw objął stanowisko starszego instruktora harcerskiego, którym był do kwietnia 1951 r.²³; w międzyczasie, chyba przejściowo, pełnił obowiązki zastępcy przewodniczącego tamtejszego ZP²⁴. W kwietniu 1951 r. egzekutywa KW PZPR w Lublinie zatwierdziła go na stanowisku przewodniczącego w tymże ZP²⁵. Działalność w ZMP stała się dla niego przepustką do członkostwa w PZPR. Najpierw przyjęto go jako kandydata na członka (listopad 1950 r.)²⁶, a w grudniu 1951 r. jako członka stałego²⁷. Osiągnięcie tego statusu w wieku zaledwie 21 lat nie było nagminne – świadczyło o dużej pozycji, jaką zdołał sobie wyrobić, tudzież o zaufaniu i nadziejach, jakie w nim pokładano. Faktycznie, z kilku ówczesnych opinii o nim wylania się obraz osoby o wysokim poziomie politycznym, pracowitej, sumiennej i zdyscyplinowanej, ze zdolnościami organizacyjnymi. Jednocześnie zauważano u niego ujemne cechy charakteru tj. nerwowość i wybuchowość. Sprawiał wrażenie zarozumiałego i bywał arogancki wobec otoczenia²⁸. Jego inteligencję oceniano jako przeciętną²⁹. W ogólnym rozrachunku

²² Prosił zwierzchników o przydzielenie mu odpowiedniego do pory roku ubrania i butów. Zob. Ibidem, jego podanie do Komendy Wojewódzkiej ZHP z 28 XI 1950, k. nlb.

²³ Por. Ibidem, sygn. 952: lista pracowników zarządów powiatowych, b.d. [1951], k. 13; Ibidem, sygn. 130: sprawozdanie instruktora ZW ZMP z wyjazdu w teren powiatu Biłgoraj w dn. 5-9 IV 1951, k. 3.

²⁴ W tym charakterze wziął udział w zebraniu egzekutywy KP PZPR 11 IV 1951. Zob. APL, KP PZPR w Biłgoraju, sygn. 61: protokół z posiedzenia egzekutywy KP jw., k. 176. Mogła to być to pomyłka protokolanta, niemniej jego udział w tym zebraniu był faktem.

²⁵ Zob. APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 182: protokół z posiedzenia egzekutywy KW z 12 IV 1951, k. 212; Ibidem, ZW i ZP ZMP, sygn. 952: lista pracowników zarządów powiatowych z województwa lubelskiego, b.d. [1951], k. 27.

²⁶ Zob. Ibidem, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, życiorys C. Wójcika z 24 IV 1951, k. nlb; Ibidem, KM PZPR w Lublinie, sygn. 8: spis delegatów wybranych na konferencję miejską PZPR w dn. 8-9 XII 1956, k. 75.

²⁷ Zob. Ibidem, KP PZPR w Biłgoraju, sygn. 4: wykaz członków KP PZPR w Biłgoraju na dzień 25 XI 1951, k. 97v; Ibidem, sygn. 62: protokół z posiedzenia egzekutywy KP z 6 XII 1951, k. 246 (C. Wójcik był członkiem POP ZMP i Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”).

²⁸ Ibidem, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, jego charakterystyki: z inspektoratu szkolnego w Krasnymstawie dla Komendy Wojewódzkiej ZHP z 25 V 1950, uczestnika Centralnego Kursu ZHP w Osowcu b.d. [VI 1950] oraz wydana przez ZW ZMP z 11 I 1952, k. nlb.

²⁹ Ibidem, pismo z inspektoratu szkolnego w Krasnymstawie do Komendy Wojewódzkiej ZHP z 25 V 1950, k. nlb. (z opinią inspektora szkolnego Kazimierza Gałuszki).

cechy pozytywne musiały jednak przeważać. Z ramienia ZMP przez blisko rok (od kwietnia 1951 r.) wchodził w skład biłgorajskiej egzekutywy i KP PZPR³⁰. Kontynuując karierę w tej organizacji, przeszedł do jej struktur wojewódzkich i od stycznia 1952 r. kolejno wcielał się w role kierownika wydziału młodzieży szkolnej ZW, kierownika wydziału harcerskiego (sierpień – listopad 1952 r.) i kierownika wydziału organizacyjnego³¹. Tą ostatnią funkcję pełnił do połowy czerwca 1953 r., potem zaś został wiceprzewodniczącym w prezydium ZW ZMP w Lublinie³². Na tym etapie pozostawał do listopada tr. włącznie³³. W maju 1953 r. został sekretarzem POP przy ZW ZMP³⁴. W tym samym czasie egzekutywa KW powierzyła mu stanowisko II nieetatowego wiceprezesa w Prezydium Okręgu Ligi Przyjaciół Żołnierza w Lublinie³⁵. Niebawem wszedł też w skład Prezydium Wojewódzkiego Komitetu Frontu Narodu³⁶.

Mimo pełnienia licznych funkcji znajdował czas na życie prywatne. W 1952 r. zawarł związek małżeński, jego żoną została Halina z domu Machowska, pracownica Banku Inwestycyjnego w Lublinie³⁷. W późniejszym okresie ponownie zawarł związek małżeński, w którym na świat przyszło jego potomstwo³⁸.

Pod koniec pracy Wójcika w ZW ZMP u schyłku 1954 r. wydział organizacyjny KW dokonał jego charakterystyki. Uznano, iż wyka-

³⁰ APL, KP PZPR w Biłgoraju, sygn. 4: wykaz członków KP PZPR w Biłgoraju na dzień 25 XI 1951, k. 97v.

³¹ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, notatka o miejscu pracy C. Wójcika, b.d. [XI 1952?], k. nlb.; Ibidem, odcinek terminowej informacji o zmianie pracownika [ZW ZMP] z 29 VIII 1952, k. nlb.

³² Zob. Ibidem, pismo z Zarządu Głównego do przewodniczącego ZW ZMP w Lublinie z 17 VI 1953, k. nlb.; APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 195: protokół z posiedzenia egzekutywy KW PZPR z 18 VI 1953, k. 290.

³³ APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 982: pismo zastępcy kierownika wydz. kadr ZW ZMP do wydz. administracyjno-finansowego z 5 XI 1954, k. 156. Zawiera prośbę o wypłacenie pracownikom ZW dodatków specjalnych za listopad tr., w tym m. in. wiceprzewodniczącemu ZW C. Wójcikowi. Figurował on na liście płac ZW za październik tr., lista płac za listopad nie zachowała się, natomiast w tej za grudzień tr. (tamże, k. 172-174) nie jest wymieniony, zaś zajmowane przez niego wcześniej stanowisko zajmuje Zbigniew Kilian.

³⁴ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461, akta osobowe Czesława Wójcika (dalej: sygn. 1461): wyciąg z protokołu posiedzenia egzekutywy KM PZPR w Lublinie z 6 V 1953, k. nlb.

³⁵ Ibidem, sygn. 195: protokół z posiedzenia egzekutywy KW PZPR z 14 V 1953, k. 10.

³⁶ Ibidem, sygn. 1461: wyciąg z protokołu z posiedzenia egzekutywy KW PZPR w Lublinie z 14 X 1954, k. nlb. Jego kandydaturę wysunął wydział propagandy KW.

³⁷ Ibidem, ankieta personalna C. Wójcika z 4 V 1953; życiorys C. Wójcika z 4 V 1953, k. nlb.

³⁸ Archiwum Depozytowe w Lublinie, Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Lubgał”, sygn. 5019: kwestionariusz osobowy C. Wójcika z 26 IX 1977, k. nlb. W kwestionariuszu, w rubryce „imię żony” wpisano: Irena.

zał na tym odcinku duże chęci i zdyscyplinowanie oraz wysoki stopień odpowiedzialności za zadania, które mu powierzano. Pozytywnie oceniono jego duże zaangażowanie na rzecz „terenu”. Chwalono go za oddanie sprawie partii, obeznanie z bieżącymi problemami dzięki systematycznej lekturze prasy, jak również za dobry poziom polityczny i organizacyjny. Jednocześnie odnotowano wady: „Cechą ujemną to, że w pracy lubi pomagać sobie dyrygowaniem, ma tendencję wywyższania się, zbyt mało przyjmuje uwagi krytyczne.” W konkluzji wszakże stwierdzono, że po przeszkoleniu, które koniecznie powinien odbyć, będzie wykazywał dobre rokowania do pracy w aparacie politycznym³⁹. To sprawiło, że został skierowany do Centralnej Szkoły PZPR im. Juliana Marchlewskiego w Warszawie (dalej: CSzP), gdzie wziął udział w VI półrocznym kursie, trwającym od 17 grudnia 1954 r. do 9 lipca 1955 r. Po jego zakończeniu kierowniczką grupy seminaryjnej, w której uczestniczył, wystawiła mu raczej obiektywną, bo nawiązującą zarówno do jego zalet, jak i wad, charakterystykę. Według niej okazał się on inteligentny, zdolny, z umiejętnościami samodzielnego myślenia i organizowania sobie pracy, ambitny i uparty – w pozytywnym tego słowa znaczeniu, z poczuciem odpowiedzialności partyjnej. Podkreśliła, że cechowała go „ostrość partyjna w stawianiu zagadnień”, śmiałość w krytyce i błyskawiczna reakcja na dostrzeżone u towarzyszy braki i błędy. Szły one w parze z umiejętnością trafnego i wnikliwego oceniania ludzi⁴⁰. Zauważyła też u niego zdolność do krytycznego przeanalizowania własnych słabych stron (a były nimi sztywna postawa wobec ludzi i stwarzanie pozorów wywyższania się) i przeciwdziałanie im. W czasie trwania kursu udało mu się zmienić z początku negatywny stosunek innych do siebie, stał się ceniony i lubiany. Miał być wymagający zarówno wobec siebie, jak i wobec innych. Konkluzja charakterystyki była następująca: „[...] powinien pracować w aparacie partyjnym nawet na samodzielnym stanowisku. Można go ustawić na sekretarza KM lub KP. [...] Jako działacz partyjny posiada perspektywy dalszego rozwoju i wzrostu.”⁴¹ Jak widać, opinia ta była pod tym względem zbieżna z oceną wystawioną mu niewiele wcześniej przez wydział organizacyjny KW PZPR.

Z końcem lipca 1955 r., po powrocie z CSzP, powierzono mu stanowisko sekretarza propagandy KM PZPR w Lublinie, na któ-

³⁹ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: charakterystyka C. Wójcika autorstwa kierownika wydziału organizacyjnego KW PZPR w Lublinie z 25 XI 1954, k. nlb.

⁴⁰ Ibidem, charakterystyka C. Wójcika słuchacza CSzP PZPR im. J. Marchlewskiego w Warszawie, b. d. [VII 1955], k. nlb.

⁴¹ Ibidem.

rym dwa miesiące później go zatwierdzono⁴². W posiedzeniach egzekutywy KM brał udział od 19 sierpnia tr.⁴³ Należy podkreślić, że miał wtedy tylko dwadzieścia pięć lat. Oddanie kierownictwa nad propagandą w wojewódzkim mieście takiemu młodzikowi mogłoby wydawać się ewenementem, nawet przy uwzględnieniu trendu do „wyciągania z dołów” zdolnych młodych ludzi. Aczkolwiek był to jeden ze zwiastunów zjawiska, które z wolna stawało się regułą, tj. powierzania wyróżniającym się przywódcom organizacji młodzieżowych stanowisk w aparacie partyjnym⁴⁴. Niewątpliwie w jego przypadku było to konsekwencją tego, że zdobył zaufanie i poparcie w wojewódzkim kierownictwie PZPR. W pewnej mierze być może procentowało także jego wykształcenie ogólne oraz partyjne. W październiku 1955 r. wybrano go w skład KM PZPR na miejskiej konferencji sprawozdawczo-wyborczej⁴⁵. W międzyczasie (listopad 1955 r.) dla podniesienia posiadanych kwalifikacji pedagogicznych, zaliczywszy cykl zajęć w trybie zaocznym uproszczonym, przystąpił przed komisją egzaminacyjną w Łodzi do egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich w zakresie nauki o Polsce i świecie _współczesnym. Otrzymał na nim ocenę dobrą i zdobył uprawnienia do pracy w zakładach kształcenia nauczycieli i w szkołach średnich ogólnokształcących⁴⁶. Było to równoznaczne z odbyciem studiów wyższych i pozwalało mu przedstawiać siebie jako osobę mającą wykształcenie wyższe (pedagogiczne)⁴⁷.

Pełniąc pełnoetatowe funkcje społeczno-polityczne oficjalnie nadal zajmował etat nauczyciela SP w Tarnawce. Oczywiście, wykonując poważne zadania na „odcinku roboty partyjnej” i intensywnie się doksztalając, siłą rzeczy nie mógł zajmować się edukowaniem uczniów w małej wiejskiej szkole. Jako pracownik ZW ZMP, a następnie KM PZPR w Lublinie regularnie otrzymywał od władz oświatowych bezpłatny urlop od obowiązków pedagogicz-

⁴² APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 209: protokół z posiedzenia egzekutywy KW PZPR z 28 VII 1955, k. 63; Ibidem, sygn. 210: protokół z posiedzenia egzekutywy KW PZPR z 15 IX 1955, k. 80.

⁴³ Ibidem, KM PZPR w Lublinie, sygn. 118: protokół z 19 VIII 1955, k. 36.

⁴⁴ A. Dudek, *Mechanizmy rekrutacji elity oraz kadr PZPR*, [on-line] <http://www.omp.org.pl/artukul.php?artykul=103> [dostęp: 2013-11-22].

⁴⁵ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 7: lista wybranych na członków KM PZPR Lublin [2 X 1955], k. 52.

⁴⁶ AKOL, sygn. 3441: odpis dyplomu nauczyciela szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli dla C. Wójcika z 10 XI 1955 r. wydanego przez Komisję Egzaminacyjną dla Uproszczonych Egzaminów Państwowych na Nauczycieli Szkół Średnich i Zakładów Kształcenia Nauczycieli przy Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi, k. nlb.

⁴⁷ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 8: spis delegatów wybranych na konferencję miejską PZPR w dn. 8-9 XII 1956, k. 75.

nych: najpierw do 31 sierpnia 1956 r.⁴⁸, a potem na kolejny rok, z czego skwapliwie korzystał⁴⁹. W międzyczasie, na jego prośbę, od września 1956 r. przeniesiono go z etatu nauczycielskiego w Tarnawce na równorzędne stanowisko nauczyciela w SP Towarzystwa Przyjaciół Dzieci nr 21 w Lublinie⁵⁰. Ale w związku z urlopowaniem go, tam także nie przystąpił do pracy pedagoga.

Po upływie roku od wyboru na sekretarza propagandy jego kariera w aparacie PZPR załamała się. Lubelskiej organizacji partyjnej nie ominął ferment towarzyszący kulminacji tzw. Odwilży, na fali której jesienią 1956 r. do władzy doszedł Władysław Gomułka. Czesław Wójcik swoimi działaniami wytworzył wtedy wrażenie trzymania się na uboczu od zachodzących w kraju przemian. Świadczy o tym m. in. to, że nie zadbał o potępienie grupy natolińskiej w wysłanej do KC rezolucji plenum KM⁵¹. Nie wyczuł też nastrojów społecznych, nie tylko partyjnych i nie podjął działań idących na przeciw spotęgowanym nadziejom. Jego wyjaśnienia imitujące samokrytykę, jakiej po nim oczekiwano, okazały się niewystarczające⁵². Na plenum KM w dniu 31 października tr. poddano krytyce całe miejskie kierownictwo za zurzędniczenie i oderwanie się od mas, przez co w ich oczach straciło ono zaufanie i podważyło swą zdolność do realizacji nowych zadań⁵³. Natomiast personalnie C. Wójcikowi zarzucono, że gdy cały kraj żył przebiegiem VIII Plenum KC, on w tym samym czasie rozwodził się nad postawami młodzieży, co spotkało się z drwinami partyjnego aktywu⁵⁴. Jego referat na ten temat był wobec niej mocno krytyczny⁵⁵. Przypuszczalnie zaskarbił tym sobie jak najgorsze notowania w tym

⁴⁸ AKOL, sygn. 3441: pismo z wydziału oświaty PWRN z 20 VI 1956, k. nlb.

⁴⁹ Ibidem, pismo z wydziału oświaty PWRN z 10 XII 1956, k. nlb.

⁵⁰ Ibidem, pismo z PWRN z 16 II 1957, k. nlb.

⁵¹ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 124: protokół z posiedzenia egzekutywy KM z 24 X 1956, k. 72. C. Wójcik wyjaśniał, że kierownictwo KW nie udzieliło mu informacji, że taka grupa w ogóle istniała.

⁵² Przyznał się do nie zainicjowania dyskusji ideologicznej, co powinien był zrobić po VII Plenum KC, nie odczuwając potrzeby otwarcia się na spotkanie nowego, co przyczyniło się do słabości w działaniu miejskiego kierownictwa. Ibidem, protokół z posiedzenia egzekutywy KM z 29 X 1956, k. 84.

⁵³ Ibidem, sygn. 48: protokół z plenum KM z 31 X 1956, k. 16-17. Apelowano ponadto, aby KM przestał być biurem, a stał się „sztabem aparatu partyjnego”. Ibidem, k. 27.

⁵⁴ Ibidem, k. 23.

⁵⁵ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 48: protokół z plenum KM z 20 X 1956, k. 1. Zarzucił młodzieży, nie tylko członkom ZMP, m.in. zatracenie umiejętności samodzielnego myślenia, wyrachowanie, bezideowość, wygodnictwo, nierealne żądania polityczne, a organizacji ZMP-owskiej wytknął zurzędniczenie. Dostało się też i miejskim POP PZPR, które młodzieżowe organizacje umiały tylko kontrolować, ingerując w ich działalność i „prowadząc za rączkę”, lecz nie wykazywały zdolności do ich wychowywania. Ibidem, k. 2.

środowisku i być może wywołał także z tej strony presję na usunięcie go ze stanowiska. Ponadto wytknięto mu wtedy nieodpowiedni stosunek do ludzi, jak to ujęto: patrzenie na nich „z góry”⁵⁶. Niektórzy brali go w obronę, twierdząc, że w ciągu ostatnich gorących dni „okazał sercem swe oddanie partii”. Bronił go I sekretarz KM Maciej Łuć podkreślając, że nie jest on żadnym „mie-tusem” i ma własne zdanie⁵⁷. W kontekście „niejasności” odnośnie C. Wójcika zabrał nawet głos obecny na plenum I sekretarz KW Władysław Kozdra, zapewniając, że jemu osobiście on się podoba⁵⁸. Na tym plenum C. Wójcika wybrano jeszcze sekretarzem i członkiem egzekutywy KM⁵⁹. Odpowiadając na padające pod jego adresem zarzuty, Wójcik bronił bardziej miejskiej instancji aniżeli siebie samego, tłumacząc, że w tych przełomowych dniach KM stracił popularność, bo inaczej niż studenci kontaktujący się stale z kolegami z Warszawy, nie mógł podawać niesprawdzonych faktów. Zgłosił też kilka postulatów nawiązujących do treści nowych haseł politycznych⁶⁰. Trudno oprzeć się wrażeniu, że był zaskoczony obrotem spraw i czuł się nieco zagubiony. Niewątpliwie, „zgrzeszył” z jednej strony zbyt słabą orientacją w dynamice i niuansach wydarzeń rozgrywających się na szczeblu centralnym, a z drugiej wykazał się brakiem adekwatnej reakcji na to, co działo się na terenie Lublina, gdzie odpowiadał za stronę informacyjno-propagandową.

Z końcem listopada tr. było jasne, że jego dni na dotychczas zajmowanym stanowisku są policzone. Po raz ostatni jako sekretarz propagandy KM uczestniczył w zebraniu jego egzekutywy 6 grudnia tr.⁶¹, w tym charakterze wybrano go jeszcze delegatem na miejską konferencję PZPR w Lublinie⁶². Lecz nie został już przez nią wybrany do składu KM, nie figurował nawet w wykazie obecnych na konferencji jego członków. Nazwisko Wójcika jako kandydata na członka zgłosili delegaci „z sali”, podczas gdy regułą było zatwierdzanie listy preferowanych kandydatów przez egzekutywę przed konferencją, wmyśl nie dopuszczania alternatywnych, frak-

⁵⁶ Ibidem, protokół z plenum KM z 31 X 1956, k. 25.

⁵⁷ Ibidem, k. 37, 38.

⁵⁸ Ibidem, k. 41.

⁵⁹ Ibidem, k. 42-43.

⁶⁰ Zaaapelował o to, aby kierownictwo partyjne w większym stopniu zaczęło się zajmować zasadniczymi sprawami politycznymi, nie zaś błahostkami, zgodnie z wolą ludu i kierunkiem wytyczonym przez VIII Plenum KC. Stwierdził też, że czas już, aby przestało ono (odnosił się do wszystkich jego szczebli) postrzegać siebie jako „najmądrzejsze” i zmieniło swój stosunek do ludzi pracy. Ibidem, k. 30-31.

⁶¹ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 124: protokół z posiedzenia egzekutywy KM z 6 XII 1956, k. 121.

⁶² Ibidem, sygn. 8: spis delegatów wybranych na konferencję miejską PZPR w dn. 8-9 XII 1956, k. 75.

cyjnych propozycji⁶³. Nie było chyba dla niego niespodzianką, że przepadł w głosowaniu⁶⁴. Nazajutrz na plenum KM nie zgłoszono go już ani do sekretariatu ani do egzekutywy⁶⁵. Stosownie do postanowienia egzekutywy KM miał zostać zdjęty z etatu sekretarza z dniem 31 grudnia tr. bezpośrednio w związku z faktem niewybrania go do tej roli przez miejską konferencję⁶⁶. Nawiasem mówiąc jeszcze przez kilka miesięcy pobierał z KW wyrównanie do poborów⁶⁷. Wątpliwe, by upatrywano w nim przedstawiciela potępianego Natolina czy „beriowszczyzny”⁶⁸, choćby z racji młodego wieku. Padł jednak ofiarą partyjnych rozgrywek i silnej oddolnej potrzeby zmian, również personalnych. Trzeba stwierdzić, że odpowiedzialność za odwołanie z dotąd pełnionych funkcji w niemałej mierze ponosił on sam. Oprócz rozczarowania postawą Wójcika, złożyły się na to jego przykre dla części otoczenia cechy charakteru. Nawiasem mówiąc jego przypadek wpisywał się w istniejącą ogólną tendencję wyjątkowo krótkotrwałego sprawowania funkcji przez sekretarzy propagandy tego szczebla⁶⁹.

Nie został on jednak „wyrzucony za burtę”, jak wtedy mawiano. Pożegnawszy się z funkcją w KM PZPR trafił w skład KW, wybrany przez delegatów VI Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej jeszcze w grudniu 1956 r.⁷⁰ Tymczasem odnośnie jego osoby w wojewódzkim kierownictwie partyjnym dojrzewały właśnie konkretne decyzje. Grunt dla ich powzięcia tworzyło zadekretowane w końcu listopada tr. kierowanie zwalnianych pracowników aparatu partyjnego (w tym w związku z kompresją etatów w KW i KP) na szkole-

⁶³ Por. A. Friszke, *Próba portretu zbiorowego aparatu partyjnego*, [w:] *PZPR jako machina władzy...*, s. 55-56.

⁶⁴ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 8: protokół komisji skrutacyjnej na VII miejskiej konferencji wyborczej PZPR, 8-9 XII 1956, k. 92; Ibidem, protokół z obrad VII miejskiej konferencji sprawozdawczo-wyborczej z 8-9 XII 1956, k. 26.

⁶⁵ APL, KM PZPR w Lublinie, sygn. 48: protokół z plenum KM z 10 XII 1956, k. 93-94.

⁶⁶ Ibidem, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: wyciąg z protokołu z posiedzenia egzekutywy KM z 17 I 1957, k. nlb.

⁶⁷ Archiwum Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie (dalej: AUWL), sygn. 5864: zaświadczenie z wydziału organizacyjnego KW PZPR w Lublinie z 13 VI 1970, k. nlb. Jego teczkę akt osobowych wycofano z KW do KM w Lublinie 27 V 1957 r. Zob. APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 3270: arkusz ewidencji osób wybyłych objętych nomenklaturą KW i KP, Czesław Wójcik ur. 16 IV 1930, nr ewidencji bieżącej 1385, k. 70.

⁶⁸ Zob. APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 216: protokół z posiedzenia egzekutywy KW z 15 XI 1956, k. 65.

⁶⁹ A. Friszke, *op. cit.*, s. 61.

⁷⁰ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 6: protokół komisji skrutacyjnej [wojewódzkiej] konferencji wyborczej [12-13 XII 1956], k. 95-96.

nia lub do pracy w produkcji⁷¹. Możliwe też, iż przypomniano sobie o tym, że po zakończeniu kursu w CSzP wykazywał on chęć do dalszej nauki. Wtedy sugerowano nawet umożliwienie mu jej kontynuacji⁷². Wysłano go zatem do Warszawy, gdzie w latach 1957-1960 odbył 3-letnie stacjonarne studia w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy KC PZPR (dalej: WSNS)⁷³. Ukończył je w czerwcu 1960 r., obroniwszy pracę dyplomową pt. *Rola zjednoczeń jako gestorów w koordynacji zbytu na przykładzie Zjednoczenia Przemysłu Maszyn i Aparatów Elektrycznych*⁷⁴. Uzyskany tam dyplom był równorzędny tym, jakie wydawały państwowe wyższe szkoły zawodowe⁷⁵.

Odbycie studiów było możliwe także dzięki uzyskaniu od lubelskich władz oświatowych kolejnego urlopu⁷⁶. Po ukończeniu studiów władze te skierowały go jako nauczyciela do SP nr 32 w Lublinie od 1 września 1960 r., lecz niebawem znów został urlopowany, tym razem na rok. Wiązało się to z wyrażonym przez niego pragnieniem objęcia na rok, od 1 września tr., posady nauczyciela w Zakładzie Doskonalenia Rzemiosła w Lublinie⁷⁷. Po upływie urlopu nie zgłosił się on do pracy we wspomnianej szkole podstawowej, gdyż zaczął na stałe pracować w Zakładzie Doskonalenia Zawodowego, jako prezes zarządu. Był tam zatrudniony do końca lutego 1972 r.⁷⁸ W opinii przełożonych w swej pracy należycie realizował kierunek polityczny i zawodowy, zgodnie z wytycznymi Związku Zakładów Doskonalenia Zawodowego. Wpłynął na pogłębienie charakteru zakładu jako organizacji społecznej i umocnił

⁷¹ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 216: protokół z posiedzenia egzekutywy KW z 28 XI 1956, k. 78.

⁷² Ibidem, sygn. 1461: charakterystyka C. Wójcika słuchacza CSzP PZPR im. J. Marchlewskiego w Warszawie, b. d. [VII 1955], k. nlb.

⁷³ W ślad za nim trafiły do Warszawy jego akta osobowe. Zob. Ibidem, pismo z KM PZPR w Lublinie do Komitetu Dzielnicowego PZPR Warszawa-Śródmieście z 4 XI 1957, k. nlb.

⁷⁴ Archiwum Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie (dalej: AUWL), sygn. 5864: odpis dyplomu ukończenia studiów przez C. Wójcika z 27 VI 1960, k. nlb.

⁷⁵ Zob. zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 31 V 1960 w sprawie warunków uzyskania dyplomu ukończenia 3-letnich studiów w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz warunków uzyskania przez absolwentów tych studiów tytułów magistrów (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z 15 VI 1960, nr 5, poz. 15).

⁷⁶ AKOL, sygn. 3441: pisma z: PWRN w Lublinie z 6 XI 1957, z PMRN w Lublinie z 28 X 1958 i z PWRN/ Kuratorium Oświaty z 30 X 1959, k. nlb.

⁷⁷ Ibidem, pisma z inspektoratu szkolnego przy MRN w Lublinie do C. Wójcika z 28 V 1960 i z 4 XI 1960, k. nlb.

⁷⁸ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: ankieta rejestracyjna członka PZPW z 15 XII 1974, k. nlb.

jego pozycję jako instytucji szkoleniowo-produkcyjnej w województwie⁷⁹.

Jego związki z aparatem PZPR ustały, choć nie od razu. Tuż przed jego powrotem z WSNS wojewódzkie kierownictwo wstępnie zdecydowało o przydzieleniu go do wydziału ekonomicznego KW⁸⁰. Plan ten jednak później zarzucono. W 1960 r. został on jedynie lektorem przy KW⁸¹. Być może trwało to do 1970 r.⁸² Kontynuował natomiast (od 1960 r.), w trybie zaocznym, studia na wydziale ekonomicznym WSNS. Ukończył je w czerwcu 1963 r., obroniwszy pracę magisterską pt. *Zakres, formy i narzędzia koordynacji poziomej*⁸³. Otrzymał dzięki temu wykształcenie wyższe ekonomiczne⁸⁴. Najpóźniej wtedy – jeśli nie kilka lat wcześniej – musiał wejść do szeregu osób pozostających w nomenklaturze wydziału ekonomicznego KW. W międzyczasie lubelskie władze oświatowe najwyraźniej uznały, że nie zanoszą się na podjęcie przez niego pracy w szkole podstawowej. Z dniem 31 sierpnia 1962 r. rozwiązano z nim, jako nauczycielem, stosunek służbowy⁸⁵. Od 1 marca 1972 r. pełnił funkcję dyrektora w Lubelskich Zakładach Przemysłu Terenowego „Lubgal”⁸⁶. W tym charakterze pracował do 31 grudnia 1975 r.⁸⁷ Po przemianowaniu tego przedsiębiorstwa na Lubelskie Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Lubgal” był w nim zatrudniony na tym samym stanowisku aż do końca października 1979 r. Z dniem 1 listopada tr., na wniosek wojewody lubelskiego i po uzyskaniu zgody kierownictwa Zjednoczenia Przemysłu Dziewiarskiego i Pończoszniczego, któremu owo przedsiębiorstwo podlegało, Czesław Wójcik przeszedł do pracy w terenowej administra-

⁷⁹ AUWL, sygn. 5864: opinia prezesa zarządu ZZDZ z 22 II 1972, k. nlb.

⁸⁰ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 601: protokół z posiedzenia sekretariatu KW z 26 IV 1960, k. 93.

⁸¹ Ibidem, sygn. 1461: ankieta rejestracyjna członka PZPW z 15 XII 1974, k. nlb.

⁸² Jego nazwisko pojawia się w rejestrze osób wybyłych objętych nomenklaturą KW i KP, pod datą 20 kwietnia 1970 r. Widnieje tam zapis o wycofaniu jego teczki personalnej. APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 3270: arkusz ewidencji osób wybyłych objętych nomenklaturą KW i KP, Czesław Wójcik, ur. 16 IV 1930, teczka akt osobowych wycofana 20 IV 1970 r., nr ewidencji bieżącej 3311, k. 103.

⁸³ AUWL, sygn. 5864: odpis dyplomu ukończenia studiów przez C. Wójcika z 26 VI 1963, k. nlb.

⁸⁴ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: ankieta rejestracyjna członka PZPW z 15 XII 1974, k. nlb.

⁸⁵ AKOL, sygn. 3441: pismo z inspektoratu szkolnego przy MRN w Lublinie do C. Wójcika z 8 X 1962, k. nlb.

⁸⁶ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: ankieta rejestracyjna członka PZPW z 15 XII 1974, k. nlb.

⁸⁷ Informacja uzyskana od Dyrektora Generalnego Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, pismo z dnia 28 X 2013 r. nr sprawy BW-I.1331.84.2013 (dane udostępniono na mój wniosek).

cji państwowej⁸⁸. Objął wtedy stanowisko dyrektora wydziału przemysłu w Urzędzie Wojewódzkim w Lublinie, na którym pozostawał do 29 lutego 1980 r.⁸⁹ Z kolei od początku marca tr. do końca grudnia 1981 r. był wiceprezydentem miasta Lublina⁹⁰. Na wniosek zarządu głównego Związku Zakładów Doskonalenia Zawodowego, z dniem 1 stycznia 1982 r. powrócił na zajmowane przed dekadą stanowisko prezesa zarządu Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lublinie⁹¹. Funkcję prezesa i zarazem pełnomocnika zarządu głównego Związku Zakładów Doskonalenia Zawodowego pełnił do 30 czerwca 1990 r., po czym, od lipca tr. przeszedł na emeryturę⁹². Zmarł 11 października 1998 r.⁹³

Był uhonorowany szeregiem odznaczeń. Nadano mu trzykrotnie Krzyż Zasługi: brązowy (w dniu 1 lutego 1955 r.), srebrny (w dniu 26 czerwca 1969 r.) i złoty (w dniu 5 czerwca 1974 r.). Ponadto posiadał medal XXX-lecia PRL (nadany 22 lipca 1974 r.), brązowy medal za zasługi dla obronności kraju (1973 r.) srebrne (nadane 14 lipca 1964 r.) i złote (nadane 20 lipca 1973 r.) odznaczenie im. Janka Krasickiego⁹⁴, a także odznaczenia „Zasłużony dla Lubelszczyzny” (1975 r.) i „Zasłużony dla miasta Lublina” (1977 r.)⁹⁵.

Biorąc pod uwagę fakty z życiorysu Czesława Wójcika, uzasadnione jest zaliczenie go do tzw. pokolenia ZMP-wskiego, o którym obecnie pisze się, że stanowiło grono najwierniejszych obrońców minionego systemu politycznego⁹⁶. Jako względnie typowy repre-

⁸⁸ Archiwum Depozytowe w Lublinie, Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Lubgal”, sygn. 5019: pismo dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Dziewiarskiego i Pończoszniczego w Łodzi do Wojewody Lubelskiego z 31 X 1979, k. nlb. Była to odpowiedź na wcześniejszy wniosek wojewody z 19 X 1979 w sprawie przekazania C. Wójcika do pracy w administracji.

⁸⁹ Zob. AUWL, sygn. 5864: akt powołania C. Wójcika przez wojewodę lubelskiego na wyżej wymienione stanowisko z 1 XI 1979, k. nlb.; Ibidem, pismo wojewody lubelskiego do C. Wójcika z II 1980, k. nlb.

⁹⁰ Ibidem, akt powołania C. Wójcika przez wojewodę lubelskiego na wyżej wymienione stanowisko z 29 II 1980, k. nlb.; tamże, pismo wojewody lubelskiego do C. Wójcika z 31 XII 1981, k. nlb.

⁹¹ Ibidem, pismo prezesa ZG ZZDZ do wojewody lubelskiego z 30 XII 1981, k. nlb.; Ibidem, pismo wojewody lubelskiego do C. Wójcika z 31 XII 1981, k. nlb.

⁹² Archiwum Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Lublinie, sygn. 1466: świadectwo pracy C. Wójcika z 2 VII 1990, k. nlb.; tamże, jego kwestionariusz osobowy, b.d. [VI 1990], k. nlb.

⁹³ Zob. jego nazwisko w wyszukiwarce pochowanych w Lublinie [on-line] <http://cmentarze.lublin.eu/grobonet/start.php?id=ZNAJDZ> [dostęp: 2013-10-19].

⁹⁴ APL, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: ankieta rejestracyjna członka PZPW z 15 XII 1974, k. nlb.

⁹⁵ Archiwum Depozytowe w Lublinie, Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Lubgal”, sygn. 5019: kwestionariusz osobowy C. Wójcika z 26 IX 1977, k. nlb.

⁹⁶ Zob. A. Dudek, *Młodzież z partią (się rozlicza)*, „Tygodnik Powszechny”, nr 34 z 18 VIII 2010 [on-line] <http://tygodnik.onet.pl/historia/mlodziez-z-partia-sie-rozlicza/qksjv> [dostęp: 2013-11-22].

zentant tej grupy starał się on korzystać z tych możliwości kształtowania swojego losu, jakie były wówczas dostępne. Ogólnie rzecz biorąc, jego kariera życiowa jawi się jako stosunkowo udana, a on sam musiał mieć powody do satysfakcji z należenia do ówczesnego *establishment*u. Niewątpliwie był osobą o niemałej ambicji, co uwidacznia się m.in. w dążeniu do szybkiego kończenia szkół, wytrwałości w zdobywaniu nowych kwalifikacji, a także w tym, że nie poprzestał na zdobyciu posady nauczyciela szkoły podstawowej. Jego działania wyraźnie pokazują, że konsekwentnie dążył do osiągnięcia bardziej znaczących stanowisk i wyższego statusu społecznego. Zanosilo się na to, że mu się to uda dzięki działalności *stricte* politycznej, która zdawała się być mu najbliższą, i że na dłużej zwiąże on swoją karierę z aparatem PZPR. Praca w nim była jak bilet wstępu do kręgu ścisłej elity partyjnej⁹⁷. Jednak spłot okoliczności zewnętrznych wraz z własnymi błędami i wadami sprawił, że zszedł, względnie sprowadzono go, z tej ścieżki. Jego przypadek częściowo potwierdza pogląd, że ścieżka ta była dosyć niepewnym kanałem awansu dla młodych ludzi⁹⁸. Udało mu się jednak z powodzeniem odnaleźć się w nowych warunkach i, wprawdzie na szczeblu lokalnym, ostatecznie dojść do stosunkowo wysokiej pozycji. Zawdzięczał to nie tylko decyzjom podejmowanym przez różne osoby i gremia dyspozycyjne, lecz także sobie samemu. Mimo, że w pewnym okresie przypisywano mu brak autokrytycyzmu, faktycznie okazał się człowiekiem umiejącym wyciągać wnioski ze swojego postępowania i własne słabości przekuwać w siłę, a z zawirowań wychodzić obronną ręką. Początkowo był oceniany jako osoba załamująca się w pracy przy napotkanych trudnościach, lecz niewiele później pisano o nim: zahartowany, nie cofający się przed trudnościami⁹⁹. Jest to postać na swój sposób oryginalna, a przy tym, mimo osiągnięć, nieco pechowa. Albowiem wkrótce po przekroczeniu progu dorosłości miał chyba wszelkie możliwości po temu, aby w niedługim czasie dojść do bardzo wysokich funkcji w aparacie partyjnym, a może i we władzach państwowych PRL. A tak się właściwie nie stało. Przyczynę tego widziałbym głównie tym, że jego polityczna „gwiazda” rozbłysła pełnym blaskiem akurat w apogeum wydarzeń 1956 r., które dla niego okazały się niestety zbyt trudną próbą.

⁹⁷ Idem, *Mechanizmy rekrutacji elity...*

⁹⁸ Por. A. Friszke, *op. cit.*, s. 74.

⁹⁹ Por. APL, ZW i ZP ZMP, sygn. 867: akta osobowe C. Wójcika, charakterystyka C. Wójcika, uczestnika Centralnego Kursu ZHP w Osowcu [VI 1950], k. nlb.; Ibi-dem, KW PZPR w Lublinie, sygn. 1461: charakterystyka C. Wójcika słuchacza CSzP PZPR im. J. Marchlewskiego w Warszawie, [VII 1955], k. nlb.

Summary

Czesław Wojcik – propaganda secretary, teacher, company director, officer. The career of “ZMP-owiec”.

This article presents a representative of the so-called career ZMP-generation. Czesław Wojcik, born in 1930 in Volhynia, from the age of eighteen engaged in youth organizations, the Union of Rural Youth First Republic "Wici", and then the Polish Youth Union (ZMP). On behalf of the latter, year was also active in the Polish Scouting Association (ZHP). Obligated to work off charged at the high school scholarship to work as a teacher, performed it for less than a year (1949-1950), devoting himself primarily to the activities in the structures of the district (in Biłgoraj) and provincial ZMP (1951-1954). After returning from the Central Party School name Julian Marchlewski in Warsaw was appointed (1955) to the Secretary of the Municipal Committee of propaganda in the Polish United Workers' Party, of which he was a member since 1950, quickly extending his political career hampered the events of October 1956. In the assessment of urban activists and other party groups took a restrained attitude toward the changes taking place and has been declared unfit to carry out propaganda work in the new reality. After the cancellation of existing functions, he was sent to study at the School of Social Sciences (WSNS) of the Central Committee of the Communist Party (1957-1960), who gave him powers identical to the degree of state higher professional education. When he returned to Lublin, for more than a decade involved with the Department of Vocational Training Centre in Lublin. From 1972 to 1979, directed the Knitting Industry "Lubgal" . Moved there for over two years to work in the field of state administration (he was head of department at the provincial office in Lublin and vice president of this city), in early 1982, he returned to the position of President of the Department of Vocational Education and held it until 1990. He was awarded, among others, Gold Cross of Merit. Died in 1998.

*

Tomasz Czarnota (ur. 1977) – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii UMCS. Praca magisterska: "Akta Polskiej Partii Robotniczej w Archiwum Państwowym w Lublinie" (2001). Opublikowana rozprawa doktorska: "*To zawsze zostanie dla potomności ... Archiwalia w kręgu myśli i prac Jerzego Giedroycia*" (Lublin 2010).